

KUULAMINE – KAS STRESS VÕI RÕÕM? EESTI KEELE A1-TASEME KUULAMISMATERJALI LOOMINE TÄISKASVANUD ÕPPIJALE

Mare Kitsnik, Inna Kristal

Ülevaade. Eesti keele kui teise keele algtaseme õppijaile valmistab kuulamine sageli raskusi ja tekitab stressi. Kuulamisoskuse arenemiseks on vaja kuulata palju huvitavaid ja jõukohaseid tekste, mida eesti keele A-taseme õppijaile napib. Artiklis vaadeldakse, kuidas arendus-uringu käigus püüti luua täiskasvanud A1-taseme õppijaile kuulamisoskust arendav kogumik, mis ei põhjustaks õppijaile stressi, vaid tekitaks palju rõõmu. Kogumikus on 12 teemat, mis sisaldavad 79 teksti, 82 ülesannet ja 322 õppeotstarbelist pilti. Materjali koostamisel on silmas peetud huvitavust (elulisust, tänapäevasust, emotsionaalsust) ja jõukohasust. Kogumikku on katsetatud A1-taseme õpperühmadega, kellele oli kuulamine jõukohane ja väga huvitav, tekitas vähe stressi ning pakkus palju rõõmu.

Võtmesõnad: kuulamisoskus, A1-tase, kuulamisärevus, rõõm, teise keele õpe, eesti keel

1. Sissejuhatus

Kuulamisoskus on üks neljast osaoskusest, mida teist keelt omandades on vaja arendada (EKR 2007). Kuulamine on keeleõppijaile väga oluline mitmel põhjusel. Esiteks saavad keeleõppijad kuulamise abil olulist keelelist sisendit, mis aitab areneda nii hääldusel, sõnavaral, grammatikatunnetusel kui ka keelefunktsioonide väljendamise oskusel ja loomulikel suhtlustritidel (Renukadevi 2014: 59–60, Trofimovich jt 2009: 635, Krashen 1985). Teiseks saadakse kuulamise abil infot, mis on vajalik kaaslastega suhtlemiseks ja ühiskonnas toime tulekuks (Renukadevi 2014: 60).

Teise keele õppijaile põhjustavad kuulamise juures raskusi mitmed asjaolud. Seetõttu tekib sageli kuulamisstress ehk kuulamisärevus, mis omakorda takistab tekstide mõistmist (Adnan jt 2019). Mare Kitsnik ja Katrin Mikk (2021: 161, 165)

toovad keelefirmade õpetajate küsitluse analüüsis välja, et ka eesti keele algajaile õppijaile on kuulamine raske ning stressi tekitav. Eestikeelsete tekstide kuulamise stressirohkust on siinse artikli autorid tunnetanud ka oma igapäevases õpetamispraktikas.

Nagu iga osaoskust, on ka kuulamisoskust võimalik teadlikult arendada. Kuulamisoskuse arenemiseks peavad õppijad kuulama võimalikult palju endale olulisi, huvitavaid ja jõukohaseid tekste (Renandya 2014: 27–28), mida võib valida nii õppekomplektidest kui ka keelekeskkonnast. Eesti keele kui teise keele A-tasemel õppijaile loodud kuulamismaterjale on võimalik leida vastava taseme õppekomplektidest, nt “Complete Estonian” (Kitsnik, Kingisepp 2008), e-kursus “Keelekliik” (Kingisepp, Ilves 2014), “E nagu Eesti” (Pesti, Ahi 2015), “Tere!” (Mangus, Simmul 2017). Keelekeskkonnast on algajaile õppijaile suhteliselt keeruline jõukohaseid kuulamistekste leida. Spetsiaalselt kuulamisoskust arendavate tekstide ja ülesannete kogumikku ei ole artikli autoreile teadaolevalt eesti keele A-taseme täiskasvanud õppijaile varem loodud. Algtaseme õppijad ja õpetajad tunnetavad aga vajadust rohkemate kvaliteetsete ja loomulike kuulamistekstide järele, mis oleksid nii olulised ja huvitavad kui ka jõukohased (Kitsnik, Mikk 2021: 164–166).

Sellest ajendatuna sündiski arendusuuring, mille viis läbi Inna Kristal ja mida juhendas Mare Kitsnik. Arendusuuringu eesmärk oli luua A1-taseme kuulamisoskust arendav õppematerjal, mis aitaks vähendada õppijate kuulamisstressi ja suurendada kuulamisrõõmu. Selleks lõi Kristal kuulamisoskuse õpetamise kogumiku, mille jaoks kirjutas 79 kuulamisteksti 12 teemal ning koostas 82 kuulamisülesannet. Tekstid ja ülesanded on tasemekohased ning need on püütud teha elulised, tänapäevased, mitmekesised ja kohati veidi üllatuslikud. Kogumik sisaldab ka 322 õppeotstarbelist pilti. Siinses artiklis käsitletakse selle materjali loomisprotsessi ning õpetaja ja õppijate tagasisidet materjali katsetamisele. Artikli esimeses pooles vaadeldakse kuulamise raskuspunkte algajate keeleõppijate jaoks ning neile kuulamisoskuse õpetamise võimalusi. Teises pooles esitatakse arendusuuringu tulemused.

2. Teises keeles kuulamise raskuspunktid algajate keeleõppijate jaoks

Kuulamisoskus on retseptiivne oskus, mis võimaldab eristada suulisest tekstivoost sõnu, fraase ja lauseid, nendest aru saada ning nendega edastatud sõnumit lahti mõtestada (Rost 2011: 1–4). Selleks töötleb kuulaja teksti kahel viisil: alt üles (ingl *bottom-up processing*) ja ülalt alla (*up-down processing*). Alt üles töötlemine tähendab väikeste üksuste (häälikute, silpide, sõnade, grammatiliste vormide, fraaside) eristamist ja äratundmist. Ülalt alla kuulates kasutab kuulaja ka konteksti (teadmisi maailma kohta ja infot, mida kõneleja seni on rääkinud). See teksti töötlemise viis aitab mõista ka neid sõnu, mida päris täpselt ei kuulnud või ei mõistetud ning mõista teksti peamõtet. (Field 2009: 132–133, Solak 2016: 35–36) Esimeses keeles kuulates ei mõelda tavaliselt kuulamise keerukusele. Teise keele õppijad tunnetavad aga sageli kuulamist ühe keerulisema tegevusena (Kärtner 2000: 7–8). Sellel on mitu põhjust.

Esiteks on loomulikus tempos esitatud kuulamistekst algajate jaoks üldjuhul liiga kiire. Nad ei suuda kõnevoogu sõnadeks jagada ega tunne sageli ära ka sõnu, millest lugemistekstis aru saaksid. Et kuulamistekst ei ole sageli sel määral teksti vastuvõtja kontrolli all kui lugemistekst, ei saa kuulaja ka alati teksti soovi korral peatada ja arusaamatute sõnade tähendust järele vaadata, teksti tempot aeglasemaks muuta või arusaamatuid kohti veel kord üle kuulata. (Ur 2007: 19, Coh 2000: 59–69)

Teiseks võib algajaid keeleõppijaid segadusse ajada suulise teksti erinevus kirjalikust. Peamine erinevus on võõrapärane hääldus, mis raskendab ka tuttavatest sõnadest arusaamist. Suuline keel on kirjalikust ka varieeruvam: erinevused kõnetempos, kõne selguses jm võivad olla väga suured, mis samuti raskendab teksti mõistmist. (Renukadevi 2014: 60, Ur 2007: 13, 14, 20) Kui õppijad pole loomulike suuliste tekstidega kokku puutunud, on neile harjumatu ka suulise teksti sõnavara ja ülesehituse mõningane erinevus kirjalikust tekstist. Suuline tekst on küll üldiselt lihtsama struktuuriga, kuid selles esineb palju kõnekeelseid väljendeid, liiasust, mittelineaarset järgnevust, täitesõnu (*tead, vaata, noh* jmt), poolikuid lauseid, pause täitvaid hääliitsusi (*aaa..., ee..., mmm...*) (Ur 2007: 17–19, Coh 2000: 59–69).

Kolmandaks takistab kuuldu mõistmist kuulamisstrateegiate ebapiisav valdamine. Kuulamisstrateegia tähendab viisi, kuidas kuulaja kuulatava tekstiga toimib, et tekstist aru saada (Bao, Guan 2019). Teise keele õppijad ei kasuta sageli strateegiaid, mille nad esimeses keeles on omandanud. Näiteks püütakse teises keeles teksti kuulda ja mõista sõna-sõnalt, kuigi esimeses keeles ei võeta teksti kunagi nii täpselt vastu. (Ur 2007: 13–16, Goh 2000: 59–69). Sel viisil kuulates keskendutakse mõnele arusaamatule kohale, kaotatakse järg ega mõisteta edasist teksti enam üldse (Goh 2000: 59–69). Samuti ei oska keeleõppijad sageli kasutada ennustamist, kontekstivihjeid, võtmesõnade leidmist, tundmatute sõnade tähenduse aimamist jmt kuulamist toetavaid strateegiaid (Ur 2007: 17–19).

Teiskeelset teksti kuulates peab algaja kuulaja igal juhul palju pingutama ning tema vastuvõtusüsteem on üle koormatud. Kui kuulaja kogu energia kulub üksik sõnade mõistmisele, ei jõua ta tajuda teksti tervikuna, näiteks saada aru rääkijate tunnetest ja suhtumistest. Pidev pingutus ka väsitab ja kuulaja võib kuulamisest kergesti loobuda. (Ur 2007: 19–20, Brown 2014: 52–84) Veel on mitmed autorid näidanud, et eespool nimetatud raskuste tõttu tekitab teises keeles teksti kuulamine kuulamisärevust (ingl *listening anxiety*) ja stressi (vt Ji 2022). Kuulamisärevus on seisund, milles kuulaja kardab, et ta ei suuda tekstist täpselt aru saada ja selle mõtet ootuspäraselt mõista. Kuulamisärevus vähendab kuulaja võimekust teksti mõista. (Adnan jt 2019: 201)

Keelefirmade õpetajate küsitluse analüüs (Kitsnik, Mikk 2021: 163–166) näitas, et õpetajate hinnangul esineb ka eesti keele kui teise keele õppijail mitmeid kuulamisoskuse arenemisega seotud raskusi, näiteks kuulamisstrateegiate vähene valdamine ja kuulamisärevuse teke. Kuulamisoskuse tõhusamaks õpetamiseks oleks seega vaja püüda arendada õppijate kuulamisstrateegiaid ja vähendada kuulamisärevust. Hea oleks püüda muuta kuulamine õppijate jaoks haaravamaks ja rõõmsamaks. See teema ei kerkinud küll eesti keele õpetajate vastustest seoses kuulamisega esile, kuid haaravam ja rõõmsam õppimine muudab õppimise kergemaks ja tõhusamaks (Nordin, Eng 2017, Renandya 2014: 27, 32, Dewaele, Macinture 2014).

3. Kuulamisoskuse õpetamine algajaile

Kuulamisoskuse arenemiseks on kasulik kuulata võimalikult palju mitmesuguseid ja loomulikke tekste, mis on õppijaile haaravad ja jõukohased (Rost 2011: 161–162, Kitsnik 2020). Haaravaks muudab teksti selle tähenduslikkus ja huvitavus. Tähenduslikud tekstid on autentsed ehk päriselulised, seostuvad õppija varasemate teadmiste või kogemustega ja on vajalikud suhtluseesmärkide täitmiseks (APA, Krashen 1985). Huvitavad tekstid on sellised, mis tõmbavad tähelepanu ja tekitavad soovi millestki rohkem teada saada (Sõnaveeb). Haaravad tekstid on intrigeerivad, lõbusad, fantaasiaküllased või üllatavad – need tekitavad emotsioone ja panevad kaasa elama (Tomlinson 2010: 38–39). Kui kuulajad on kuulatavast tekstist haaratud, siis soovivad nad seda päriselt mõista ja nende aju pingutab rohkem ning töötleb teksti sügavamalt ja kõiki vallatavaid strateegiaid kasutades, mis toob kaasa ka kuulamisoskuse tõhusama arengu (Tomlinson 2010: 35–38).

Tõhusaks arenguks on vaja, et kuulatavad tekstid oleks jõukohased, eriti oluline on see algajate keeleõppijate puhul (Krashen 1985). Jõukohasus tähendab, et kuulamisteksti sisu, ülesehitus, tempo, sõnavara, lausestus ja hääldus ei põhjusta kuulajale liiga suurt kognitiivset koormust, mis takistab tal teksti vastu võtmast. Algajaile sobivad lühikesed, struktuurilt lineaarsed ja loogilised tekstid, milles räägib üks inimene või kaks selgelt eristuva häälega inimest, milles kasutatakse standardkeelt ja esineb tuttavaid, näiteks rahvusvahelisi sõnu, mis toimuvad tuttavates esmatahtsatesse eluvaldkondadesse kuuluvates situatsioonides, mille sisu on etteennustatav ja ühetähenduslik ega nõua keerukate järeluste tegemist (nt turul ostmine, kohvikus tellimine, bussijaama info küsimine), mille laused on lühemad ja lihtsama struktuuriga, milles räägitakse selge häälduse, diktsiooniga ja mõõduka tempoga, mis on ilma taustahäälteta ja ning mida saadab pilt või video. (Rost 2011: 170–174, Kärtner 2000: 13–14)

Tekstide mitmekesisus tähendab, et kuulatakse eri situatsioonides toimuvaid eri tüüpi tekste, mida esitavad eri rollides ja eri hääldtega rääkijad (Rost 2011: 162–165). Tekstide loomulikkus tähendab nende sõnavara, keelestruktuuride, häälduse, tempo jm sarnasust päriselu tekstidele. Kõige loomulikumad on autentsed ehk päriselust pärit tekstid, mis ei ole loodud keeleõppe jaoks, vaid kommunikatiivsel eesmärgil. (Hausenberg jt 2004) A-tasemel ei saa autentseid tekste siiski alati kasutada, sest need ei ole õppijaile jõukohased (vt Gilmore 2007: 51–54, Ur 2007: 22–24). Seejärel kasutatakse algtasemel rohkem õppeotstarbel loodud kuulamistekste, mis on kas õppematerjali autorite kirjutatud või saadud autentsete tekstide lihtsustamisel (vt Gilmore 2007: 54–62). Väiksema kogemusega autorid võivad seejuures saada abi keeleoskustaseme kirjeldustest, eesti keeles nt Sõnaveebi keeleanalüsaatorilt, mille abil saab määrata sõnavara ja keelestruktuuride tasemekohasust (Keeleanalüsaator). Kuulamistekstid ei tohi seejuures aga muutuda kunstlikuks ja igavaks, seega ei tohi ka algajate kuulamistekstides kasutada ebaloosulikke lausestruktuure ega karta mõningaid kõrgema taseme sõnu (vt nt Kitsnik jt 2022). Lihtsustamine on õigustatud vaid siis, kui see soodustab teise keele omandamist, aktiveerib rohkem taustateadmisi ja süvendab kuulaja tähelepanu (Rost 2011: 172–174). Kuulamistekstid peaksid loomulikkuse säilitamiseks sisaldama ka kõnekeelsemaid väljendeid, hääldusi, poolikuid lauseid, kordusi, lühivastusi ning olema sisse loetud mõõduka tempo ja selgusega (Brown 2014: 132–150).

Vastuvõtu kergendamiseks ja aktiivsemaks ning sügavamaks töötlemiseks peaksid teksti juures olema kuulamiseelsed, -aegsed ja -järgsed ülesanded. Kuulamiseelsed ülesanded (nt ennustamine, pildi kirjeldamine) häälestavad õppijaid ülesandele, vähendavad kuulamisärevust ja õpetavad kuulamisstrateegiaid (Kärtner 2000: 18–19, McDonough jt 2013: 150, Solak 2016: 37–38). Kuulamisaegsed ülesanded annavad kuulamisele fookuse, toetavad õppijaid teksti jälgimisel, arendavad kuulamisstrateegiaid (nt üldmõtte kuulamist, konkreetse info leidmist, täpset kuulamist, ebavajaliku info ignoreerimist jm) ning alt üles ja ülalt alla kuulamisoskust (täpse kuulamise ülesanne, mis nõuab alt üles kuulamist, on nt sõna- või sõnaühendite paaridest õige valimine; üldmõtte kuulamine, mis nõuab ülalt alla kuulamist, on nt teksti ja pildi ühendamine) jpm. (Solak 2016: 35, 38–39, McDonough jt 2013: 150–152, Kärtner 2000: 20–22) Kuulamisjärgsete ülesannetega arendatakse teemat edasi ning võidakse ka harjutada tekstis esinenud sõnavara, grammatilisi vormide ja keelefunktsioonide väljendamist (Solak 2016: 39, Shaw, Masuhara 2013: 152, Kärtner 2000: 20–22).

Kõik kuulamisülesanded peavad olema ka õppijaile jõukohased, aktiivsed ning haaravad. Jõukohaseks teeb ülesande tasemekohasus, ettevalmistatus, kergemalt keerukamaks muutuv järjestus, paras toetus jmt. Aktiivsus tähendab tegelemist sisuka õppematerjaliga ning aktiivõppemeetodite kasutamist. Haaravuse suurendamiseks saab ülesannetele lisada nt mängustatust (vt Kitsnik 2020: 5–9). Kuulamistekstid ja -ülesanded võiksid olla ka õppeotstarbeliselt illustreeritud. See muudab materjali nii haaravamaks kui ka jõukohasemaks. (Ilves 2008)

Eesti keele kui teise keele A-taseme õppematerjalide “Complete Estonian” (Kitsnik, Kingisepp 2008) “Keeleklikk” (Kingisepp, Ilves 2014) “E nagu Eesti” (Pesti, Ahi 2015) “Tere!” (Mangus, Simmul 2017) kuulamistekstid on kirjutanud õppematerjalide autorid. Neis kõigis on kuulamistekstideks õpitava üldteemaga seotud lühidialoogid, esineb ka monolooge, luuletusi ja üksiksõnu, väljendeid ja küsimusi (“Tere!”, “E nagu Eesti”). Tekste esitavad erinevad mees- ja naishääled. Tekstid on üldjuhul standardkeeles ja sisse loetud selge hääldusega ning mõjuvad kohati autentselaadsemalt, kohati kunstlikumalt. Kuulamistekstid tunduvad üldiselt A1-tasemele jõukohased ning on keskmiselt huvitavad.

Kuulamistekstide juurde kuulub ülesandeid eri hulgal. Enamasti on tegu kuulamisaegsete ülesannetega, mis on eri materjalides esitatud erinevalt. Kuulamisülesanneteks on nt kuula ja korda (“Tere!”), kuula ja tõlgi (“Tere!”), kuula ja vasta (“Tere!”, “E nagu Eesti”), kuula ja märgi õige variant (“E nagu Eesti”, “Complete Estonian”, “Keeleklikk”), kuula ja kirjuta (“Tere!”, “E nagu Eesti”, “Keeleklikk”). Ülesanded on A-tasemele jõukohased. Kuulamistekstidega on vahel seotud sõnavara ja grammatika õpetamise ülesanded (“Tere!”, “E nagu Eesti”, “Keeleklikk”). Kuulamist saatvat pildimaterjali esineb mõnikord (“Tere!”, “E nagu Eesti”). E-õppematerjalis “Keeleklikk” on kõik kuulamistekstid esitatud videotena.

4. Uurimisküsimus, -materjal ja -meetod

Arendusuuringus otsiti vastust uurimisküsimusele, kuidas luua A1-taseme kuulamisoskuse arendamise kogumik, mis vähendaks õppijate kuulamisstressi (kuulamisärevust) ja tekitaks kuulamisrõõmu. Selleks loodi kogumiku algvariant (vt osa 5.1),

katsetati seda A1-taseme õppegruppides (vt osa 5.2) ning täiendati vastavalt tagasisidele (vt osa 5.3). Uurimismaterjaliks olid õppematerjali autori uurijapäeviku sissekanded materjali loomise ja katsetamise kohta, materjali katsetanud õppijate tagasiside ning materjali sõnavara ja grammatiliste vormide analüüsi tulemused.

Materjali katsetas kaks õpperühma, kummaski seitse inimest. Esimese rühma õpetaja oli materjali autor ise ja see kursus toimus veebis Zoomi keskkonnas, teist rühma õpetas autori kolleeg ja see kursus toimus keeltekoolis kohapeal. Õpperühmades oli kokku üheksa naist ja viis meest ning nende keskmine vanus oli 34 aastat. 12 õppija emakeel oli vene ja kahel ukraina keel. Neli inimest olid Eestis elanud üle kümne aasta, üheksa üks kuni viis aastat ja üks ei elanud Eestis. Kümme inimest ei olnud enne seda kursust eesti keelt õppinud, kolm inimest olid õppinud alla aasta või umbes aasta ning üks ei olnud eesti keelt õppinud, kuid oli siiski sellega veidi äppide kaudu tutvunud. Seitse inimest puutusid igapäevaelus eesti keelega kokku väga sageli (ühe õppija peres on eestlasi, teised olid kokku puutunud tänaval, internetis, tööl jm), kolm pigem harva ja kaks väga harva.

Kuulamismaterjali katsetamine toimus 80-tunnise kursuse jooksul ja algas esimeses rühmas üheksateistkümnendast ja teises rühmas kuuendast tunnist. Varem ei olnud need rühmad kuulamisülesandeid teinud. Enne kuulamismaterjali katsetamist täitsid õppijad eelküsimustiku, milles hindasid eestikeelsete tekstide kuulamise huvitavust, raskust, stressitekitavust ja rõõmutekitavust. Igas tunnis katsetati üht-kaht ülesannet, mis olid lõimitud muude õppeteemade ja -tegevustega. Peale iga teema läbimist täitsid õppijad Google Forms'is anonüümse venekeelse lühiküsimustiku, milles hindasid samu aspekte läbitud teema kohta. Hinnangud anti viiepallistel reitingskaaladel, soovi korral said vastajad lisada kommentaare. Õppijate hinnangutest tehti kvantitatiivsed kokkuvõtted, mida illustreeriti iseloomulikemate näidetega vabadest vastustest. Kui tagasiside laekumist jälgides oli näha, et kõik õppijad ei ole seda andnud, tuletas õpetaja tagasiside andmise vajalikkust kogu õpperühmale meelde. Sellele vaatamata jäi mõne õppija tagasiside mõnele tunnile laekumata. Katsetamise keskel tekkis keeruline olukord seoses sõjaga Ukrainas. See mõjutas õppijaid nii tugevalt, et osa tundide tagasiside jäi napiks. Samas tunnid toimusid ja õpetaja tähelepanekuid oli endiselt võimalik koguda.

Õpetaja tähelepanekute kogumiseks pani õppematerjali autor peale igat kohtumist kirja enda vaatlushinnangud katsetatud kuulamismaterjali huvitavuse, raskuse, õppijate stressi ja rõõmu tekkimise kohta. Hinnangud tekkisid õppijate vaatlemise teel. Teises rühmas materjali katsetanud õpetaja andis õppeaterjali autorile suulist tagasisidet, mida ei ole analüüsitud, kuid on arvestatud materjali täiendamisel. Õppematerjali autori päevikumärkmed kodeeriti nelja kategooriasse: huvitavus, raskus, stressitekitavus, rõõmutekitavus. Iga kategooria kohta on esitatud sagedasemad tähelepanekud koos iseloomulike näidetega.

Keeleanalüsaatoriga (Keeleanalüsaator) leiti valmis materjalis esinevate eri keeleoskustaseme sõnade ja sõnavormide osakaalud teemade kaupa ning kogu materjali kohta tervikuna (vt osa 5.4). Osas 5.5 on kirjeldatud kuulamistekstide salvestamist ja õpetajajuhise koostamist.

5. Arendusuuring

5.1. Arendusuuringu esimene etapp: kuulamistekstide ja ülesannete algvariantide loomine

Arendusuuringu esimeses etapis loodi kuulamismaterjali esialgne variant. Peamine eesmärk oli, et loodav materjal aitaks õppijatel vähendada kuulamisstressi ja tekitada kuulamISRõõmu. Selleks püüti materjal luua tähenduslik, huvitav ja jõukohane. A2-taseme kirjeldusest (EKR 2007, Ilves 2008) valis õppematerjali autor enda hinnangul A1-tasemele sobilikud teemad, mis oleks tähenduslikud ja milles oleks vaja kasutada igapäevaelus vajalikke väljendeid. Kokku on kogumikus 12 suurt teemat, mille pealkirjadeks ja käsitletavateks alateemadeks on:

1. teema "Tere, sõber!" (esimesed sõnad, tervitused, enda tutvustamine, verb *olema*, ainsus ja mitmus)
2. teema "Mitu inimest on klassis?" (arvud, kellaajad)
3. teema "Kus ma tavaliselt käin" (kus inimesed käivad, kellaajad)
4. teema "Minu ideaalne päev" (tegevused, tööpäeva ja vaba päeva kirjeldused)
5. teema "Minu armas pere" (pereliikmed ja sugulased, pere tutvustused, pereliikmete tegevused, antonüümid)
6. teema "Millega sa sõidad?" (transpordivahendid, kes millega sõidab, taksos)
7. teema "Tal on sinised silmad" (välimuse kirjeldamine, omadussõna käändelõpud)
8. teema "Mulle meeldib joonistada" (tegusõnade põhivormid, lemmiktegevused)
9. teema "Kellena sa töötad?" (ametid, tegevused tööl)
10. teema "Ma ei soovi kilekotti" (toidud ja joogid, mida ostan, dialoog poes, lähme turule)
11. teema "Palun üks väike kohv kaasa" (toidud ja joogid, kellele mis maitseb, dialoog kohvikus, hommikusööki tellimas)
12. teema "Kodu, kus ma elan" (tubade kirjeldamine, tagasõnad)

Teemade järjestamisel arvestati algajate keeleõppe üldise loogikaga, nt esinevad esimeses teemas esimesed eestikeelsed sõnad, tervitusdialoogid, mitmus ja *olema*-verb ning enesetutvustamine. Esimesed teemad on lihtsamad: nendes kasutatavad tekstid on lühemad, sõnad ja vormid napimad ja lihtsamad ning ülesanded vähemnõudlikud. Materjali keskel on tekstid veidi pikemad ja ülesanded veidi nõudlikumad. Materjali viimaste teemade tekstid ja ülesanded on A1-taseme jaoks juba küllalt nõudlikud, sisaldades pikemaid kuulamistekste ja veidi keerulisemat sõnavara. Tekstid kirjutas õppematerjali autor ise. Materjali tähenduslikkuse saavutamiseks püüdis ta kirjutada autentselaadseid tekste, mis oleks loomuliku struktuuri, tegelikus elus kasutatava sisu, sõnavara ja grammatiliste vormidega (näide 1).

- (1) 2. teema, ülesanne 2
A: Hei!
B: Tšau!
A: Vau! Kui ilus telefon!
B: Aitäh!
A: Aga mul on 2 telefoni!
B: Okei.

Huvitavuse saavutamiseks püüdis autor tekstid kirjutada tänapäevased, mitmekesised ja kohati veidi üllatavad. Nii esineb neis ka momente, mida õpikutes sageli ei kohta. Näiteks räägib üks inimene oma lemmiktoidust, milleks on *poke*-kauss kalaga, oma tööst räägib blogija, pereliikmete hulgas jutustab endast ka kass ja oma kodu kirjeldaja näeb und, et ta elab šokolaadist majas. Jõukohasuse saavutamiseks kasutati algajaile mõistetavat sõnavara ja grammatilisi struktuure (vt osa 5.4.4).

Kuulamisülesannete loomisel on silmas peetud nende huvitavust, aktiivsust ja jõukohasust. Teemad algavad üksiksõnade kuulamise ja kordamise ülesandega. Paljudes ülesannetes tuleb õppijail valida kuuldu põhjal sobivad pildid, ühendada pildid tekstiga, kirjutada teksti lünkadesse õige info, kirjutada küsimusele õige vastus või valida õige vastusevariant. Kui on kasutatud tavapärasemaid ülesandetüüpe (kuuldu äramärkimine, kuuldu teksti ühendamine sobiva pildiga, õigete väidete leidmine, lünkade täitmine jmt), on need sageli seotud ilusate värviliste õppeotstarbeliste piltidega (näited 2 ja 3)

- (2) 5. teema, osa ülesandest 5 (inimeste ja kassi pildid)

Kes seda räägib? Kirjuta õige nimi. Kes rääkijad üksteisele on?

Käu: Tere! Minu kodu on suur. Mul on kaks kodulooma: mees ja naine. Nad on suured. Ma ei tea, mis nende nimed on, aga me oleme sõbrad. Koos me magame, sööme ja vaatame õhtul telerit.

- (3) 12. teema, osa ülesandest 4 (tubade pildid)

Kelle tuba see on? Kuula ja kirjuta.

Mattias: Ah, minu lemmik - roheline värv! Need seinad on nii ilusad ... nagu meie planeet. Minu tuba on positiivne ja hubane. Seal on ainult soojad värvid: kollane, roheline, oranž ... Oooo! Nagu minu prillid täna! Saad aru?!

Lisaks on kasutatud mängulisemaid ja aktiivset tegevust nõudvaid ülesandeid, milles õppijad peavad ülesande vastuseid näitama liikumise, vastuskaartide näitamise ja joonistamisega (näited 4 ja 5).

- (4) 4. teema, osa ülesandest 4

Tõuse püsti. Kuula teksti. Kui teed seda tegevust, siis hüppa üks kord. Kui ei tee, siis kükita.

Hommikul ma joon kohvi. Õhtul ma tantsin baaris. Päeval ma töötan. Õhtul ma loen raamatut. Hommikul ma vaatan televiisorit. Päeval ma käin poes. Päeval ma magan. Õhtul ma söön pitsat. Öösel ma õpin.

Kõik teemad on loodud sarnase struktuuriga, et õppijad harjuksid teema ülesehitusega ja neil oleks seetõttu stressivabam ülesandeid täita. Iga teema sees on tekstid ja ülesanded järjestatud lihtsatest (sõnade järelekordamine, lühifraaside vahel valimine) kuni veidi keerukamateni (lühimonoloogide ja -dialogide mõistmine). Samas on ülesandetüüpe eri teemades osaliselt varieeritud, et õppimine oleks huvitavam. Kasutatud on nii ülesandeid, mis arendavad alt üles kuulamisoskust (sõnade, fraaside, lausete eristamine jmt) kui ka ülesandeid, mis arendavad ülalt alla kuulamisoskust (teksti peamõtte leidmine, kuuldu põhjal järelduse tegemine). Tähelepanu on pööratud ka tööjuhiste selgusele ja nende juures esitatud näidete sobivusele.

5.2. Arendusuuringu teine osa: materjali katsetamine, toimetamine, tekstide salvestamine ja õpetajajuhise loomine

Loodavat materjali katsetati kahel A1-taseme kursusel. Osaliselt toimus katsetamine paralleelselt materjali loomisega. Katsetamise ajal ei olnud tekstid veel salvestatud, seega luges õpetaja need ise ette. Katsetamise käigus saadud tagasiside (vt 5.2.1) ja enda uurimispäeviku (vt 5.2.2) põhjal toimetas autor juba loodud materjale, kuid katsetamine andis ka ideid uute teemade loomiseks.

5.2.1. Õppijate tagasiside

Katsetamisel saadi tagasiside 14 A1-taseme õppijalt. Enne katsetamise algust täidetud eelküsimumstikus pidasid õppijad viiepallisel skaalal hinnates eestikeelsete tekstide kuulamist kokkuvõttes huvitavaks (1 = igav, 5 = huvitav, 4,3 palli), keskmiselt raskeks (1 = kerge, 5 = raske, 3,0 palli), rohkem rõõmu kui stressi tekitavaks (1 = tekitab stressi, 5 = tekitab rõõmu, 3,7 palli). Seega ei olnud neil õppijail kuulamisega üldiselt varasemat negatiivset kogemust.

Uut materjali koostades lõi autor kõigepealt esimese teema ning katsetas seda. Õppijad andsid tagasisidet, et see materjal oli nende jaoks liiga lihtne. Sellest lähtuvalt tõstis autor veidi ülesannete raskusastet ning suurendas ülesannete arvu teemas algselt viielt kuue-seitsmeni. Seejärel katsetati järgmisi teemasid jooksvalt. Peale iga teema läbimist hindasid õppijad selle teema huvitavust, raskust, stressitekitavust ja rõõmutekitavust. Tulemused on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Kuulamismaterjali huvitavus, raskus, stressitekitavus ja rõõmutekitavus õppijate hinnangul

Teema	Vastajate arv	Huvitavus (1 = igav, 5 = huvitav)	Raskus (1 = kerge, 5 = raske)	Stressi teke (1 = ei tekita stressi, 5 = tekitab stressi)	Rõõmu teke (1 = ei tekita rõõmu, 5 = tekitab rõõmu)
1	7	4,7	2,0	2,0	4,7
2	12	4,9	2,9	2,0	4,7
3	8	5,0	2,6	2,5	4,6
4	5	4,6	2,6	2,8	4,2
5	4	4,5	3,8	3,3	4,0
6	7	4,8	2,2	1,8	4,6
7	11	4,9	2,7	2,1	4,9
8	2	4,5	2,5	2,0	4,5
9	14	5,0	3,1	1,8	4,8
10	7	5,0	3,6	2,3	4,9
11	8	5,0	2,1	2,0	5,0
12	3	5,0	3,0	2,3	5,0
Keskmine	7	4,8	2,8	2,2	4,7

Keskmiseks hinnanguks materjali huvitavusele kujunes 4,8 palli ehk materjali hinnati väga huvitavaks. Vabades vastustes nimetati kõige rohkem üldist huvitavust ning rõhutati seejuures mitu korda enda proovilepaneku ja edutunde huvitavust (näide 5).

- (5) Kuulamine meeldis mulle alati väga. Kunagi polnud igav. See oli ainult huvitav. Huvitav oli ennast proovile panna.

Huvitavana nimetati ka ülesannete mitmekesisust ning uute teadmiste saamist. Veel tundus vastajaile huvitav kuulamisülesannete seotus õpitud teemadega (6), tekstide tänapäevsus (7) ja ülesannete kohatine mängulisus (8).

- (6) Oli huvitav, et olid võetud erinevad situatsioonid sellest, mida me olime õppinud.
- (7) Kaasaegne tekst (*poke*-kaussi ei leia ühestki teisest õpikust).
- (8) Pildi joonistamine kirjelduse järgi on huvitav ja ebatavaline. Pildil olevatele inimestele ruumi valimine on põnev.

Keskmine hinnang materjali raskusele oli 2,8 palli ehk materjali tundus kasutajaile keskmise raskusega. Raskust valmistavaks peeti info vastuvõtmist kuulamise järgi ja tundmatuid sõnu.

Raskena nimetati ka mõningaid konkreetseid ülesandeid, nt arvude kirja-panekut kuulmise järgi ja suure hulga toodete hulgast õigete valimist. Kohati tekitas raskust ka ülesande sisu mõistmine (9). Osale õppijatest valmistas kõige suuremat raskust vastuste kirjapanemine, sest kirjutades esines sõnades vigu.

- (9) Arusaamatuks jäi see, et tekstis oli kirjas, et mehele meeldib kinos käia, aga pildil on *popkorn*. Kõigil rühmaliikmetel tekkis sellega probleem.

Korduvalt mainiti raskuste puudumist või raskuste vajalikuks pidamist (10).

- (10) See ei ole lihtne, kuid aju hakkab väga aktiivselt tööle ja info omandub paremini.

Keskmine hinnang stressi tekkimisele oli 2,2 palli ehk materjal tekitas üsna vähe stressi. Stressi tekitas kõige rohkem see, kui tekstist ei saadud aru, eriti siis, kui tundus, et teistel polnud arusaamisega raskusi. Ühe ülesande juures tekitas paljudele stressi eesti nime Sigrid mittemõistmine (11).

- (11) Nimi *Secret* ajas segadusse. Ma ei saanud aru, kellele Enn romantilist õhtusööki valmistab.

Stressi tekitas mõnikord kõne kiirus, kui selle tõttu ei suudetud kõiki vastuseid kirja panna, ja ka hirm eksida (12–13). Palju kordi öeldi ka, et stressi ei esinenud (näide 14).

- (12) Ülesanded arvudega panid närveerima.
- (13) Kartsin eksida tagasõnades.
- (14) Stressi ei olnud, sest õpetaja valmistas meid ette ja rahustas, et teeme kõike enda jaoks ja on normaalne, et kõik kohe ei õnnestu.

Keskmine hinnang rõõmu tekkele oli 4,7 palli ehk materjal tekitas õppijaile palju rõõmu. Kõige rohkem tekitas rõõmu võimalus end proovile panna ning enda edu

ja arengu tunnetamine (15–16). Rõõmu valmistasid ka tänapäevased tekstid ning mitmekesised elulised ja kohati ebatavalisemad ülesanded ja pildid (17–19).

- (15) Sain aru, et saan üldiselt tekstide mõttest aru.
- (16) Et sain proovida jõudu keerukama ülesandega, laiendasin oma teadmisi ja kokkuvõttes kõik õnnestus.
- (17) Toidu ja restoranis käimise teema on väga põnev ja ka reaalses elus väga kasulik. Nüüd on selge, mida kelner minult soovib ja kuidas ma saan talle vastata.
- (18) Unenäo kirjeldus, šokolaadiküla – kuulen esimest korda midagi sellist. Puhas rõõm. Aitäh.
- (19) Meeldisid ebatavalised isikud ja nende toad. Ka joonistamisülesanne oli lahe.

5.2.2. Õpetaja uurimispäevik

Õpetaja märkas katsetamisel samuti sageli, et tekstid ja ülesanded olid õppijaile huvitavad ning õppijad osalesid ülesannete täitmisel aktiivselt. Õppijates tekkis huvi, kui tekst oli tänapäevane või kui ülesanded olid tavapärasest erinevamad (20).

- (20) Katsetades 9. teema ülesannet 1 (sõnade kuulamine ja kordamine) märkas, et õppijatele meeldis sõnade valik. Üks õppija kommenteeris, et sõna *blogija* on kaasaegne ja huvitav.

Ülesanded võisid olla huvitavad ka siis, kui nad olid mõnevõrra rasked (21). Raskuse seisukohalt oli õpetaja kõige rohkem märkinud, et ülesanded on õppijatele paraja raskusega. Sageli oli märgitud, et pildid toetasid hästi ülesande täitmist (22).

- (21) Ülesanne 5 viiendas teemas (ühenda rääkija nimi pereliikme pildiga) oli õppijate arvates pingutust nõudev, aga samas kõige huvitavam.
- (22) Märkas, et pildid aitasid ülesande täitmisele palju kaasa, sest õppijad suunasid tähelepanu nendele objektidele, mis olid pildidel kujutatud.

Raskustena oli õpetaja ära märkinud tundmatuid sõnu ja tekstide pikkust (23–24).

- (23) Kolmanda teema ülesanded 4 (tekstide kuulamine ja järjestamine, kus inimene käib) ja 5 (tekstide kuulamine ja ühendamine, kes mida teeb) olid õppijatele natuke rasked. Neil ei olnud kõik sõnad meeles ning nad ei julgenud alguses pilte ühendada või järjestada.
- (24) Kaheksanda teema ülesanded 2 ja 3 (meeldivate ja mitte-meeldivate tegevuste eristamine ning vastavate kaartide sorteerimine ja piltide ühendamine) nõudsid pingutust, kuna tekstid olid üsna pikad. Õppijad kiitsid aga tekstide mitmekesisust ning ülesannete ülesehitust. Panin tähele, kuidas seda tüüpi ülesanded õpetavad kuulama ja eristama sõnu ja häälikuid (alt üles kuulamine).

Veel tõi õpetaja mõnel korral raskusena välja teksti veidi liiga kiiret tempot, vastuste kirjutamise keerukust, probleeme mõnest töökäsust arusaamisega ja probleeme pikemate tekstide mõistmisega, mida õppijad üritasid alguses sõna-sõnalt tõlkida. Mõni ülesanne tundus õpetaja hinnangul õppijaile aga ka liiga lihtne (25).

- (25) Kümnnenda teema ülesande 2 algvariandis kuulasid õppijad ainult üksiksõnu, näiteks *mustikad* ja *maasikad*, ja pidid paaridest õige variandi valima. See oli õppijatele liiga lihtne. Märkasin, et juba esimest korda kuulates olid õppijatel õiged variandid valitud. Otsustasin ülesande lõppvariandis raskemaks muuta.

Stressi tekitasid õpetaja tähelepanekul numbrite kirjutamine teises teemas ning alguses ka teemade viimased ülesanded, milles oli vaja kuulata pikemaid tekste ja kirjutada sealt välja täpset infot. Oli näha, et kõik uued ülesandetüübid tekitasid tugevamate õppijates huvi, kuid nõrgemates võisid vahel stressi tekitada. Kuid aja jooksul vähenes stress kõigi ülesannete puhul (26).

- (26) Ülesanne 6 (ideaalse päeva teksti puuduva info lisamine) ei tekitanud enam nii suurt stressi kui sama tüüpi ülesanded varem. Märkasin, et ülesanne nõudis pingutust ja õppijad olid süvenenud. Peale teksti kuulamist palusin, et nad räägiksid emakeeles, millest tekst oli ja õppijad said sellega hästi hakkama.

Rõõmu tekitasid õppijatele õpetaja tähelepanekute järgi kõige rohkem huvitavad tekstid ja ülesanded (27–30) ning enda arengu tunnetamine.

- (27) Kuues teema. Ülesandes 4 (inimesed rääkisid oma lemmiksõidukitest) meeldisid õppijatele rääkijate erinevad hääletoonid ja rääkimisviisid, mis ajasid õppijaid naerma.
- (28) Ülesanne 8 teises teemas (joonistamine) tuli õppijatele üllatusena ning tekitas palju rõõmu. Nad kommenteerisid, et pole varem kunagi kuulmise järgi joonistanud.
- (29) Ülesanne 4 neljandas teemas (liikumise abil näitamine, kas tegevusi tehakse) oli õppijate lemmik. Üheks põhjuseks võib olla ka see, et seda tüüpi ülesannetes ei ole õigeid ja valesid vastuseid. Õppijad osalesid ülesande täitmises aktiivselt. Igas teemas märkan, kui positiivseid emotsioone seda tüüpi ülesanne tekitab.
- (30) Kaheteistkümnnenda teema ülesanne 4 (inimeste ja tubade ühendamine) oli üks õppijate lemmikutest. Eriti palju emotsioone tekitasid inimeste pildid ning ebatavalised kuulamistekstid. Õppijad ootasid huviga järgmist lõiku ning nautisid kuulamisprotsessi.

5.3. Arendusuuringu kolmas etapp: materjali lõppversiooni valmimine

5.3.1. Materjali täiendamine vastavalt katsetamise tagasisidele

Katsetamise tulemusi arvestas autor materjali parandamisel ja täiendamisel. Esiteks lihtsustas ta mõningal määral neid tekste ja ülesandeid, mida õppijad olid hinnanud keerukaks. Nendes tekstides lihtsustati veidi sõnavara (nt asendati lauses *Okei, ma pigem ei võta ... sõna pigem sõnaga parem* ja lause *Homme ma hakkan kõndima koju jalgsi* asendati *hakkan kõndima sõnaga lähen*). Mõnikord lisati teksti ülesande täitmist hõlbustavat infot (nt igasse liikumisülesandesse lisati pilt, mis kujutab, mis liigutust on vaja teha). Tekstides ja ülesannetes, milles õppijatel

tekkis arusaamatusi töökäsu mõistmisega, sõnastati töökäsk ümber ja lisati näiteid. Mõni ülesanne, mis oli hinnatud liiga lihtsaks, muudeti keerukamaks (kui algses ülesandes tuli teha valik kuulatud üksiksõnade vahel, nt *maasikas* ja *mustikas*, siis uues variandis tuleb kuulata kummagi marja kohta käivat lühiteksti ja otsustada, kummast marjast tekstis räägitakse jmt). Veidi pikemate tekstide juurde lisati mõni ülesanne (nt teksti kohta esitatud väidete õigsuse hindamine). Kui õppijad tundsid ajapuudust, lisati audiofaili pikemad pausid. Veel ühtlustati töökäsud ja ülesannete numeratsioon. Ülesannete täiendamise tõttu muutus kohati kujundus – mõni pilt asendati, mõni lisati.

Valmis materjal on kokku 79 teksti. 25 tekstis kuulatakse üksiksõnade loendeid, 15 tekstis lühifraase või lühilauseid, 24 tekstis lühimonolooge ning 15 tekstis lühidialooge. Ülesandeid on materjalis kokku 82. Teemad algavad üksiksõnade kuulamise ja kordamise ülesandega. Paljudes ülesannetes tuleb õppijail valida kuuldu põhjal sobivad pildid ja ühendada pildid tekstiga, kirjutada teksti lünkadesse õige info, kirjutada küsimusele õige vastus, valida õige vastusevariant. Igas teemas on üks liikumisülesanne. Mõnikord tuleb vastamiseks kasutada vastuskaarte või joonistada pilt. Pilte on materjalis kokku 322.

5.3.2. Materjali analüüs keeleanalüsaatoriga

Kuulamismaterjali lõpliku variandi sõnavara ja sõnavorme analüüsiti Keeleanalüsaatoriga. Sõnavara analüüsi kokkuvõte on esitatud tabelis 2 ja sõnavormide analüüsi kokkuvõte tabelis 3.

Tabel 2. Kuulamismaterjali sõnavara analüüs Keeleanalüsaatori abil

Teema	Sõnu kokku	A1 sõnad	A2 sõnad	B1 sõnad	B2 sõnad	Määramata sõnad
1	104	90%	4%	1%	–	5%
2	210	99%	–	–	–	1%
3	407	83%	10%	2%	–	5%
4	278	85%	8%	3%	2%	1%
5	515	85%	4%	4%	1%	7%
6	490	80%	8%	2%	1%	9%
7	567	81%	8%	5%	1%	5%
8	552	83%	8%	3%	1%	5%
9	336	72%	12%	7%	1%	9%
10	470	81%	9%	5%	1%	4%
11	324	75%	9%	6%	1%	9%
12	414	79%	10%	5%	2%	3%
Keskmine	389	83%	7%	3%	1%	6%

Nagu tabelist näha, on materjalis valdavalt A1-taseme sõnad, kuid esineb ka A2-taseme ning veidi ka kõrgema taseme sõnu. B1-taseme sõnadest esineb materjalis nimisõnu (nt *kosmoses*, *tööpäev*, *elukaaslane*, *kaitsevähke*, *autokoolis*, *meik*,

brünett, limonaadi, ööklubis, blogija, toode, koeratoit, fänn, sularahas), omadussõnu (nt *mõnus, sportlikud, super, moodne, hullu, individuaalne*), tegusõnu (nt *grillin, plaanin, tantsima, küpsetada, matkata, kandideerin, toon*) ja muid sõnu (nt *ääres, alles, üsna, otsas*). Materjali jäi ka üks protsent B2-taseme sõnu. Nende seas on nimisõnu (nt *bassein, minia, terrassil, koomiksit, tõukeratas, tätoveeringud, publi, printsess*), omadussõnu (nt *ideaalne, stiilne, tempokas, äge*), tegusõna *surfama*, määrsõna *paralleelselt*. Kuus protsenti materjali sõnadest jäid analüsaatoril määramata. Siia kuuluvad inimeste nimed (nt *Kristel, Tiit, Kerli, Sigrít*), kassinimi *Murr*, kohanimed (nt *Elvas, Peipsi, Põhja-Tallinnas, Koreast*), toidud ja joogid (nt *fanta, poké-kausid, baklažani, tomatipasta, pelmeenid*), liitsõnad (nt *turupäev, maaülikoolis, jalgpallitreener, kontoriinimene, tantsutrennis, programmeerimiskeelt, päikesepillid, šokolaadimaja, lihapiirukas, kalafänn, metalmuusika*), veel mõni nimisõna (nt *tangot, promenaadil, netis, wc*), omadussõna *minimalistlik*, tegusõnad (*šoppaan, näuguvad*), hüüdsõnad (*tšau, ahoi, jep, mhm*).

Kõrgema taseme sõnad on kogumikku jäetud teadlikult eesmärgiga suurendada materjali autentsust ja huvitavust ning õpetada õppijaile kuulamisstrateegiaid. Arvestatud on asjaolu, et need sõnad ei valmistanud katsetamisel osalenud õppijaile raskusi – õppijad olid võimelised neid sõnu konteksti või varasemate teadmiste abil tuletama või mõnikord ignoreerima.

Tabel 3. Kuulamismaterjali sõnavormide analüüs Keeleanalüsaatori abil. A2-tasemest kõrgemate sõnavormide arv

Teema	B1 sõnavormid (arv)	B2 sõnavormid (arv)
1	–	–
2	–	–
3	1	–
4	2	
5	8	1
6	2	1
7	2	–
8	6	–
9	10	–
10	4	–
11	3	–
12	–	–
Kokku	38	2

Materjalis esines analüsaatori järgi 38 B1-taseme vormi ja kaks B2-taseme vormi (*mas*-vorm *jalutamas* ja asesõnavorm *nendega*). B1-tasemele vastavaks on analüsaator määranud mitmuse osastava vormid (nt *kokteile, autosid, lapsi, inimesi, piirukaid, maasikaid*), muud mitmuse käändevormid (nt *sõpradega, kontsertidel, koolilastele, tomatitega*), ainsuse seestütleva käände vorm (*väiksest*), mõne küsi-, arv- ja asesõna vormi (*mida, millega, kolme, kõigile*).

Ka kõrgema taseme sõnavorme on materjali jäetud teadlikult, samal põhjusel nagu sõnugi. Ei ole päris arusaadav, miks Keeleanalüsaator kõik mitmuse osastava

vormid on määranud B1-tasemele. Üldjuhul ei valmista nende vormide mõistmine ka madalama keeleoskusega õppijaile erilisi raskusi, keerukam on neid vorme ise produtseerida.

5.3.3. Kuulamismaterjali salvestamine ja õpetajajuhise loomine

Audiofailid loodi arendusuuringu käigus kuue esimese teema tekstidest. Kuulamistekste lugesid sisse kolm meest ja neli naist. Lugejad olid autori pereliikmed, sugulased, kolleegid ja sõbrad ning mõne teksti luges sisse autor ise. Sisselugejad olid eesti emakeelega või eesti-vene kakskeelsed. Kõik lugejad tegid sellist tegevust esmakordselt. Lugejate valikul lähtuti kooskõlast tekstiga ja kogu materjali vaheldusrikkusest ning emotsionaalsusest. Lugejaid juhendati, et nad loeksid tekste loomuliku tempoga (mitte liiga kiiresti, aga ka mitte kunstlikult aeglaselt), tekstiga sobiva emotsionaalsusega ja loomuliku selgusega (mitte üliselgelt). Sobiva tempo ja emotsiooni saamiseks tuli enamikku tekste sisse lugeda kolm kuni neli korda. Audiofailid paigutati spetsiaalselt loodud serverisse, milles neid saab kuulata ruutkoodi kaudu. Edaspidi on kavas kõrgema kvaliteedi saavutamiseks salvestada korralikus stuudios esimese kuue teema tekstid uuesti, salvestada ka seitsmenda kuni kaheteistkümnenda teema tekstid ning kuulamismaterjal välja anda.

Arendusuuringu käigus loodi ka õpetajajuhis, mis sisaldab iga ülesande eesmärki, ülesande käiku, soovitusi ülesande tegemiseks ning õigeid vastuseid.

6. Kokkuvõtlik arutelu

Arendusuuringu eesmärgiks oli luua A1-taseme kuulamisoskust arendav õppe-materjal, mis aitaks vähendada õppijate kuulamisstressi ja suurendada kuulamisrõõmu. Katsetamine näitas, et arendusuuringu eesmärk õnnestus saavutada. Õppijad pidasid loodud kuulamismaterjali väga huvitavaks ja keskmiselt raskeks ning materjal tekitas neis üsna vähe stressi ja väga palju rõõmu. Õppijaile meeldis kõige rohkem tekstide ja ülesannete elulisus, mitmekesisus, fantaasiarohkus ja enda arengu tunnetamine.

Arendusuuringu eesmärk õnnestus saavutada huvitavate ja jõukohaste tekstide ja ülesannete ning rohkete kaunite õppeotstarbeliste piltide abil. Teemad on algtasemele funktsionaalselt olulised, esindavad eri suhtlussituatsioone ning tekstide sisu on lihtne ja loogiline. Kuulamistekstide loomisel on silmas peetud nende elulisust, mitmekesisust, tänapäevasust ja emotsionaalsust. Tekstid on eri tüüpi, alates lihtsatest sõnaloenditest kuni keskmise pikkusega monoloogide ja dialoogideni. Kasutatud on ka veidi üllatuslikumaid lähenemisi, mida tavaliselt A1-taseme õppematerjalis ei esine (nt võtab pereliikmete hulgas sõna kass, oma kodu kirjeldab inimene unenäo põhjal). Tähtsaks on peetud emotsioone (nt räägitakse ideaalsest päevast ja romantilise õhtusöögi jaoks toidu ostmisest). Emotsionaalsust ja huvitavust lisavad rohked värvilised ja ilusad õppeotstarbelised pildid. Salvestustel on pööratud tähelepanu sisselugemise loomulikkusele (tekstid ei ole ebaloomulikult selge diktsiooniga ega rõhutatult aeglasel), vaheldusrikkusele ja emotsionaalsusele. Kuulamisülesanded on mitmekesised. Palju ülesandeid on seotud piltidega. Ülesannete hulgas on nii

klassikalisemaid kui ka uudsemaid tüüpe (nt tuleb mõnikord vastata liigutustega, vastuskaartide näitamisega või joonistamisega). Enamik kuulamisülesandeid on kuulamisaegsed, kuid esineb ka kuulamisjärgseid. Kuulamiselsete ülesandena saab kasutada piltide põhjal ennustamist.

Nii tekstide kui ka ülesannete puhul on arvestatud nende jõukohasust. Tekstide loomisel on hoolega jälgitud sõnavara ja sõnavormide tasemekohasust – seda on tehtud autori (Kristal) ja juhendaja (Kitsnik) kogemuse ja intuitsiooni järgi. Materjali analüüs keeleanalüsaatoriga näitab, et tekstides ja ülesannetes on valdavalt A1-taseme sõnad, kuid esineb ka veidi kõrgema taseme sõnu ja vorme, mis on jäetud materjali teadlikult, et muuta see autentsemaks ja huvitavamaks ning õpetada kuulamisstrateegiaid. Teadlikult on materjalis kasutatud kõnekeelt (nt *tšau, ahoi, jep, mhm*) ja rahvusvahelisi sõnu (nt *šoppama, fänn*). Ülesannetes õpetatakse teadlikult nii alt-üles (sõnade ja sõnavormide eristamist) kui ka ülalt alla (teksti peamõtte mõistmist jmt) kuulamist ning tekstid ja ülesanded on loogiliselt järjestatud ning muutuvad järk-järgult keerukamaks nii iga teema sees kui ka õppematerjalis tervikuna.

Kokkuvõttes võib öelda, et algajate kuulamismaterjal peaks olema sihtrühmale tähenduslik, huvitav ja jõukohane. Tähenduslik tähendab vastavust päriselus ette tulevate suhtlusolukordadega ja keelekasutuse autentsust. Huvitavus tähendab tekstide ja ülesannete mitmekesisust, emotsionaalsust, kohatist üllatavust jmt. Huvitavust lisavad ilusad õppeotstarbelised illustratsioonid. Jõukohasus on seotud sõnavara ja sõnavormide vastavusega A-tasemele, kuid väiksem osa sõnu peaks olema ka kõrgema tasemega, et mitte muuta tekste kunstlikuks ja harjutada õppijaid kasutama kuulamisstrateegiaid. Algajatele mõeldud kuulamistekstid ei tohiks olla liiga kiired ja ebaselge hääldusega, kuid kindlasti ka mitte ebaloomulikult aeglased ja üliselged. Tavainimeste kasutamine tekstide sisselugejana võib kuulajaid isegi paremini harjutada tegelikus elus kuulamisega toime tulema. Kuulamismaterjal peaks olema hästi läbi mõeldud, tekstid ja ülesanded loogiliselt järjestatud, lihtsamatest pisut keerukamateni. Materjali peaks enne valmimist kindlasti katsetama ja tagasiside põhjal täiendama.

Kui sellisel viisil valminud materjali kasutamist juhendab tore ja oskuslik õpetaja, siis ei tekita eestikeelsete tekstide kuulamine õppijaile stressi, vaid pakub palju õpirõõmu.

Viidatud kirjandus

- Adnan, Aryuliva; Marlina, Leni; Annisa, Suci Rahma 2019. Listening Comprehension and Listening Anxiety: A Case of Basic Listening Class Students at English Department UNP Padang. – Proceedings of the 7th International Conference on English Language and Teaching (ICOELT 2019). Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 411. Atlantis Press, 200–206. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.200306.034>
- Anderson, Anne; Lynch, Tony 2003. Listening. Language Teaching: A Scheme for Teacher Education. Oxford University Press.
- APA = APA Dictionary of Psychology. <https://dictionary.apa.org> (10.10.2022).
- Brown, Steven 2014. Listening Myths: Applying Second Language Research to Classroom Teaching. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Dewaele, Jean-Marc; MacIntyre, Peter D. 2014. The two faces of Janus: Anxiety and Enjoyment in the foreign language classroom. – Studies in Second Language Learning and Teaching, 4 (2), 237–274. <https://doi.org/10.14746/ssl.t.2014.4.2.5>

- EKR 2007 = Euroopa keeleõppe raamdokument. Õppimine, õpetamine ja hindamine [‘CEFR’]. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. https://www.hm.ee/sites/default/files/euroopa_keeleeõppe_raamdokument.pdf (10.10.2022).
- Field, John 2009. *Listening in the Language Classroom*. Cambridge Language Teaching Library. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511575945>
- Gilmore, Alex 2007. Authentic materials and authenticity in foreign language learning. – *Language Teaching*, 40 (2), 97–118. <https://doi.org/10.1017/S0261444807004144>
- Goh, Christine, C. M 2000. A cognitive perspective on language learners’ listening comprehension problems. – *System*, 28 (1), 55–75. [https://doi.org/10.1016/S0346-251X\(99\)00060-3](https://doi.org/10.1016/S0346-251X(99)00060-3)
- Hausenberg, Anu-Reet; Kikerpill, Tiina; Rõigas, Maia; Türk, Ülle 2004. *Keeleoskuse mõõtmise*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Ilves, Marju 2008. *Algaja keelekasutaja. A2-taseme eesti keele oskus*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Ji, Suhe; Quin, Xiaoping; Li, Ke 2022. A systematic review of foreign language listening anxiety: Focus on the theoretical definitions and measurements. – *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.859021>
- Keeleanalüsaator = Eesti keele kui teise keele õpetaja tööriistad. Eesti Keele Instituut. <https://sonaveeb.ee/teacher-tools> (10.10.2022).
- Kingisepp, Leelo; Ilves, Marju 2014. Eesti keele e-kursus “Keeleklikk” [‘Estonian Language E-Course’]. <https://www.keeleklikk.ee> (10.10.2022).
- Kitsnik, Mare 2020. Eesti keele kui teise keele õppematerjalide koostamise ja hindamise juhend [‘Guidelines for the preparation and assessment of teaching materials for Estonian as a second language’]. RITA-ränne projekt. https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/oppem_koostamise_juhend.pdf (10.10.2022).
- Kitsnik, Mare; Kingisepp, Leelo 2008. *Teach Yourself Estonian*. [Complete Estonian.] London: Hodder & Stoughton.
- Kitsnik, Mare; Mikk, Katrin 2021. Õppetegevuste haaravus, aktiivsus ja jõukohasus eesti keele kui teise keele täiskasvanute kursusel: õpetajate arvamuste analüüs [‘Engagement, activity and affordability of learning activities in Estonian as a second language courses for adult learners. Analysis of teachers’ opinions’]. – *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja*, 31, 153–190. <https://doi.org/10.5128/LV31.05>
- Kitsnik, Mare; Palts, Linda; Urb, Monika 2022. Lugemistekstide kogumiku “Meie elu” koostamine täiskasvanud A2-taseme eesti keele õppijaile: Tasakaalu otsimine autentselaaduse, huvitavuse ja jõukohasuse vahel [‘Compiling a collection of reading texts for Estonian A2-level adults. Finding a balance between authenticity, interest and affordability’]. – *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 10 (2), 251–276. <https://doi.org/10.12697/eha.2022.10.2.09>
- Krashen, Stephen D 1985. *The Input Hypothesis: Issues and Implications*. New York: Longman.
- Kärtner, Piret 2000. *Kuulamisoskuse arendamine* [‘Developing Listening Skills’]. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Mangus, Inga; Simmul, Merge 2017. *Tere! Eesti keele õpik algajatele 0–A1* [‘Estonian for Beginners 0–A1’]. Tallinn: Kirjatark.
- McDonough, Jo; Shaw, Christopher; Masuhara, Hitomi 2013. *Materials and Methods in ELT: A Teacher’s Guide*. Chichester: Blackwell Publishing Ltd.
- Nordin, Razanawati; Eng, Lin Siew 2017. Text-selection for teaching reading to ESL tertiary students: A study on genre and content preferences. – *International Journal of Instruction*, 10 (1), 71–84. <https://doi.org/10.12973/iji.2017.1015a>
- Pesti, Mall; Helve, Ahi 2015. *E nagu Eesti. Eesti keele õpik algajatele A1 + A2* [‘Estonian Textbook for Beginners’]. Tallinn: Kiri-Mari Kirjastus.

- Renandya, Willy A. 2014. *Motivation in the Language Classroom*. English Language Teacher Development Series. Alexandria: TESOL Press.
- Renukadevi, D 2014. The role of listening in language acquisition: The challenges & strategies in teaching listening. – *International Journal of Education and Information Studies*, 4 (1), 59–63.
- Rost, Michael 2011. *Teaching and Researching Listening*. Pearson Education Limited.
- Solak, Ekrem 2016. *Teaching Language Skills form Prospective English Teachers*. Pelikan Yayinlari.
- Sõnaveeb. Eesti keele Instituut. <https://sonaveeb.ee>
- Tomlinson, Brian 2010. Engaged to learn ways of engaging ESL learners. – *Advances in Language and Literary Studies*, 1 (1), 29–55. <https://doi.org/10.7575/aiac.alls.v.1n.1p.29>
- Trofimovich, Pavel; Lightbown, Patsy M.; Halter, Randall H.; Song, Hyojin 2009. Comprehension-based practice: The development of L2 pronunciation in a listening and reading program. – *Studies in Second Language Acquisition*, 31 (4), 609–639. <https://doi.org/10.1017/S0272263109990040>
- Ur, Penny 2007. *Teaching Listening Comprehension*. Cambridge Handbooks for Language Teachers. Cambridge: Cambridge University Press.

LISTENING – STRESS OR JOY? COMPILATION OF ESTONIAN A1-LEVEL LISTENING MATERIAL FOR ADULT LEARNERS

Mare Kitsnik¹, Inna Kristal

Narva College of the University of Tartu¹

For beginners of Estonian as a second language, developing listening skills often causes difficulties and stress. In order to learn listening skills, it is necessary to listen to a lot of interesting and relevant texts, which is lacking for A-level learners of Estonian. The listening tasks prepared for the listening texts enhance the development of listening skills.

The article examines a development study during which a listening skill development collection was created for adult A1-level learners, the aim of which was to reduce the listening anxiety of beginner Estonian learners and increase the joy of listening. In the first stage of the development study, the initial version of the collection was created, with an eye toward the modernity, vitality, interest and affordability of the material.

In the second stage, the created material was tested with two A1-level study groups (n = 14). During the experiment, feedback was collected both from the learners and from the research diary of one of the teachers. Based on the received feedback, the material was supplemented. The finished collection contains 12 topics, which contain 79 texts, 82 tasks and 322 images for educational purposes. The collection was also analyzed with a language analyzer, and the results showed that the collection corresponds to the A1-level. For the learners who tested the material, listening was very interesting, caused little stress and brought a lot of joy.

Keywords: listening skills, A1-level, listening anxiety, joy, second language learning, Estonian language

Mare Kitsnik on Tartu Ülikooli Narva Kolledži eesti keele kui teise keele kaasprofessor. Tema peamised uurimisvaldkonnad on eesti keele kui teise keele oskuse loomulikud arengurajad, eesti keele kui teise keele tänapäevane õppemetoodika ning mängustatud-improvisatsiooniline aktiivõpe.

Raekoja plats 2, 20307 Narva, Estonia
mare.kitsnik@ut.ee

Inna Kristal on erialalt eesti keele kui teise keele õpetaja ja ajakirjanik, keelefirma Teel Tippu eesti keele õpetaja. Tema uurimisvaldkonnaks on tänapäevaste eesti keele kui teise keele õppematerjalide loomine.

Endla 15, 10122 Tallinn, Estonia
inna.kristal.ik@gmail.com